

wat te doen met dit leven?

In „Hedda Gabler” van Toneelgroep Amsterdam vallen doods- en levenskreet samen.

Van onze redacteur Geert Sels

Daar zit ze dan. Betrapt tussen een trosje meubilair. Hedda Gabler. Ze slaat wat toetsen aan op haar oude piano. Achteloos, afwezig, zoals wanneer je droedelt. Je hoort zowel aarzeling als dromerigheid. Ze speelt geen noten, maar vraagtekens. Later in het stuk zullen de andere personages de antwoorden aanleveren.

De ruimte is nog niet ingevuld. Tegen de wanden hangen kartonplaten van bouwvallers, de meubelen moeten nog worden geschikt en hier en daar is al schematisch uitgetekend hoe dit huis later moet worden. Hedda en Jurgen leven in voorlopigheid. Wat zal zich hieruit bestendigen? Vast een droombestaan. De kaarten liggen goed: pasgetrouwd, man heeft doctoraat op zak en leerstoel binnen bereik, ze zijn net in een prachtwoonst ingetrokken. Je verwacht een gouden toekomst, maar ze zijn op een road to nowhere.

De scenograaf Jan Versweyveld heeft een magistrale oplossing bedacht voor de speelruimte. Hij heeft de kartonplaten van op het podium doorgetrokken langs de zijwanden van de zaal. Boven het publiek hangt een immens lichtraster. De huiskameropstelling waarin de stukken van Henrik Ibsen zo vaak gespeeld worden, beperkt zich niet langer tot het podium, maar is opengetrokken over de hele zaal. En het publiek zit er mee in. Acteurs komen de zijtrappen afgebanjerd en achter de laatste rijen klinkt over- en weergeschreeuw. De benepen setting uit de theatertraditie krijgt lucht en ruimte in een loftstructuur.

Deze voorstelling heeft inspiratie geput uit New York, waar ze twee jaar geleden is gemaakt. De regisseur Ivo Van Hove en Jan Versweyveld kregen er toen vier Obie Awards voor. Ze maken nu een remake voor hun acteurs van Toneelgroep Amsterdam.

De Noorse schrijver Henrik Ibsen, wiens honderdste sterfdag herdacht wordt, haalt in Hedda Gabler zijn beproefde retrospectieve techniek uit de kast. Personages worden ingehaald door hun verleden. In zijn vroeg werk komen vaak lijken uit de kast gevallen. Kwelgeesten gooien lang verzwegen geheimen op tafel, waarna het

etteren kan beginnen. De personages in Hedda Gabler dragen geen bezwarende bewijzen aan, ze zijn alleen zoveel interessanter dan de figuren uit het heden. Waarmee ze onbewust de besluiten van Hedda voorsouffleren.

Het begint al met Thea (Karina Smulders), een ex-geliefde van Jurgen, die komt vertellen dat ze is weggelopen van haar man en zich niks aantrekt van de reacties. Daarmee is ze een voorafspiegeling van Hedda, die ongelukkig is, maar voorlopig nog onbeslist over de toekomst. Met de komst van de academicus Lövborg (Jacob Derwig) ziet ze in dat haar man een saaie piet is die wat kan verzamelen en ordenen, maar visie ontbeert. In de figuur van de rechter Brack (Barry Atsma) voelt ze passie en wild avontuur. Het is fraai gezelschap; heeft alles wat haar man niet heeft. Lövborg kandideert zelfs niet bij de universiteit om Jurgens kansen te vrijwaren. Grootmoedig, dat wel. Maar vernederend.

Hedda Gabler is een van die machtige vrouwenrollen uit de theatergeschiedenis. Ze is een vrouw om te aanbidden, die groots en meeslepend wil leven, die haar organen voelt trillen en haar huid voelt jeuken. En toch stapt ze haar ongeluk in door met Jurgen te leven. Ze wou in dat huis wonen, en daaruit volgde een verloving en daaruit een huwelijk. „Zoals je valt”, zegt ze. Had ze dat echt niet kunnen voorspellen? Hedda is blind geweest, maar in dit stuk begint ze te zien.

Halina Reijn is na Het temmen van de feeks aan een nieuwe grote vrouwenrol toe. Waar ze de vorige op turbopower deed, kan ze nu meer de nukken, de verveling en de lichtzinnigheid in haar spel leggen. Ze benut haar gave om in een fractie van een seconde al haar energie uit haar lichaam te laten spatten. Tot bij het finale revolverschot. De dood komt halverwege een boze uitroep. Doods- en levenskreet vallen samen. Smells like white spirit. Licht ontvlambaar.

Toneelgroep Amsterdam brengt een coherente versie van deze late Ibsen, waarbij het toneelbeeld een hoofdstuk bijschrijft aan de scenografiegeschiedenis. Een accurate versie leidt tot heldere stappen in dit moderne familiedrama. Terwijl de muziekdroedel blijft nazinderen, geraakt de onbestemdheid steeds meer ingevuld.

Toneelgroep Amsterdam speelt „Hedda Gabler” op het Holland Festival. Gezien op 22/6 in de Zuiveringshal Amsterdam. Daar nog van 15 tot 19 augustus (20.30 uur), 0031-20-624.23.11. Van 4 tot 7 oktober in de Singel (Antwerpen), 03-248.28.28.

www.toneelgroepamsterdam.nl / www.desingel.be